

“BUXORO ADABIY MUHITI: KECHA VA BUGUN”

mavzusidagi
xalqaro ilmiy-nazariy
ANJUMAN
MATERIALLARI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**O‘ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI BUXORO
VILOYATI BO‘LIMI**

**TOJIKISTON RESPUBLIKASI BOBOJON G‘OFUROV
NOMIDAGI
XO‘JAND DAVLAT UNIVERSITETI**

TURKIYA JUMHURIYATI HACETEPE UNIVERSITETI

**“BUXORO ADABIY MUHITI:
KECHA VA BUGUN”**

**mavzusidagi
xalqaro ilmiy-nazariy anjuman**

MATERIALLARI

**Buxoro
“Ilm ziyosi”
2024**

KBK: 84.3(0)7.724
UDS: 821.557.632.2.4.5.41
K-54

“Buxoro adabiy muhiti: kecha va bugun” mavzusidagi AL-662204396 “Buxoro adabiy muhiti ijodkorlarining ilmiy-adabiy merosi bo‘yicha elektron platforma yaratish” mavzusidagi amaliy loyiha doirasida tashkil etilgan xalqaro ilmiy-nazariy anjuman Materiallari. – Buxoro: “Ilm ziyosi”, 2024. – 632 b.

Buxoro davlat universiteti rektorining 2024-yil 15-avgustdagi 509-U sonli buyrug‘i asosida Buxoro davlat universitetida o‘tkazilgan “Buxoro adabiy muhiti: kecha va bugun” mavzusidagi AL-662204396 “Buxoro adabiy muhiti ijodkorlarining ilmiy-adabiy merosi bo‘yicha elektron platforma yaratish” mavzusidagi amaliy loyiha doirasida tashkil etilgan xalqaro ilmiy-nazariy anjuman Materiallari besh bo‘limdan iborat bo‘lib, uning har bir bo‘limida Buxoro adabiy muhitining o‘tmishi va buguniga doir dolzarb muammolari qamrab olingan. 200 ga yaqin maqolalarni o‘z tarkibiga olgan mazkur to‘plam professor-o‘qituvchilar, mutaxassis va tadqiqotchilar, doktorant va izlanuvchilarga mo‘ljallangan.

Mas’ul muharrirlar:

Q.To‘xsanov – BuxDU professori
Sh.Davronova – BuxDU professori

Tahrir hay’ati:

H.Eshonqulov, D.Rajabov, G‘.Murodov, Sh. Axmedova, D.O‘rayeva,
D.Quvvatova, Sh.Hayitov, M.Rajabova, N.Bekova, Z.Amonova

To‘plab, nashrga tayyorlovchilar:

N.Qodirova, R.Rajabova, N.Norova

Taqrizchilar:

Laylo Sharipova– filologiya fanlari doktori, professor
Hayot Latipov– filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

ISBN 978-9910-745-39-3

© Buxoro davlat universiteti, 2024
© “Fan ziyosi”, 2024

1. Hasanxo'ja Nisoriy adabiyotimiz tarixida tazkiranavis olim, shoir sifatida nom qoldirish bilan birga aruzshunos olim sifatida ham faoliyat yuritgan. Uning adabiyotshunosligimizga so'nggi yillarda ma'lum bo'lgan "Chahor gulzor" asarining uchinchi gulzor, ikkinchi qismi aruz ilmi tahliliga bag'ishlangan.

2. Asarda aruzning nazariy asoslari taqti', juzv, rukn, zihof, furu', bahr, vaznlar asosida tadqiq etiladi.

3. Risolaning tartib berilishida Abdurahmon Jomiyning "Risolai aruz" asari asosiy manba vazifasini o'tagan. Nisoriy juzvlar, asl ruknlar, bahrlar tahlilida Jomiy risolasida keltirilgan misollardan aynan foydalangan.

4. Nisoriyning "Chahor gulzor" asarida keltirilgan mumtoz poetikaning boshqa tarmoqlari: she'r nav'lari, badiiy san'atlar, qofiya ilmini ham zamonaviy she'rshunoslik nuqtai nazaridan o'rganish bugungi adabiyotshunoslikning muhim masalalaridandir. Umuman olganda, ushbu asar garchi 16-asrda yaratilgan bo'lsa-da, muallifning sodda va ravon uslubi, muammoga konkret yondashuvi bilan aruz nazariyasini o'rganishda hozirgi kitobxon uchun muhim dasturulamal bo'lib xizmat qila oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Нисорий Ҳасанхожа. Музакири аҳбоб (Тарж. ҳамда сўз боши ва изоҳлар муаллифи И. Бекжон). – Тошкент: А.Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 1993.
2. Ҳодизода Р., Каримов У., Саъдиев С. Адабиёти тоҷик (асрҳои VI—XIX ва ибтидои асри XX). – Душанбе: Маориф, 1988.
3. Се рисолаи аруз ("Арӯзи Ҳамидӣ", "Арӯзи Нисорӣ, "Меъроч ул-арӯз") / Муаллифони сарсухану тавзеҳот ва ҳозиркунандагони чоп У. Тоир, М.Солеҳов Мирзо, Ҳ. Талбакова ва С.Дурманова – Душанбе, 2014.
4. Абдурахмон Жомий. Рисолаи аруз (таржимон, шарҳ ва изоҳлар муаллифи Д.Юсупова). – Тошкент: TAMADDUN, 2014.
5. Юсупова Д. Темурийлар давридаги арузга доир рисолаларнинг қиёсий таҳлили. Монография. – Тошкент: Ta'lim-media, 2019.
6. Yusupova D. Comparative analysis of treatises about aruz (prosody) by Nasir ad-Din Tusi and Alisher Navoi // EPRA International Journal of Research and Development (IJRD). Volume 05, issue 03, March 2020. – P. 34-38.

QUL UBAYDIY IJODIDA YASSAVIYLIK TA'SIRLARI

Zilola Amonova,

BuxDU professori, f.f.d.

Gulchehra Murodova,

O'zbek tili va adabiyoti kafedrasida tadqiqotchisi

Annotatsiya. Maqolada Buxoro adabiy muhitida o'z o'rniga ega bo'lgan Muhammad Ubaydulloxon Qul Ubaydiy ijodida Ahmad Yassaviy va yassaviylik ta'sirlari lirik merosi asosida dalillab berilgan. Ayni masala tadqiqida shoirning Yassaviylik yo'nalishidagi hikmat janridagi she'rlari g'oyaviy –badiiy tahlilga tortilgan.

Kalit so'zlar: Muhammad Ubaydulloxon Qul Ubaydiy, Ahmad Yassaviy, yassaviylik triqati, hikmat

Абстрактный. В статье на основе его лирического наследия доказывается влияние Ахмеда Ясави и ясавизма в творчестве Мухаммада Убайдуллы-хана Кул-Убайди, занимающего свое место в литературной среде Бухары. При исследовании данного вопроса идейно-художественному анализу были подвергнуты стихотворения поэта в жанре мудрости в направлении ясавизма.

Ключевые слова: Мухаммад Убайдулла Хан Кул Убайди, Ахмед Ясави, трикат Ясави, мудрость.

Abstract. In the article, the influence of Ahmed Yassavi and Yassaviism in the work of Muhammad Ubaidullah Khan Qul Ubaydi, who has his place in the literary environment of Bukhara, is proved based on his lyrical heritage. In the study of this issue, the poems of the poet in the genre of wisdom in the direction of Yassaviism were subjected to an ideological-artistic analysis.

Key words: Muhammad Ubaydullah Khan Qul Ubaydi, Ahmed Yassavi, Yassavi's triqat, wisdom

Muhammad Ubaydulloxon Buxoro adabiy muhitida o'z o'rniga ega bo'lgan ulug' siymolardan biridir. U XVI asr ijtimoiy-siyosiy hayotida muhim rol o'ynagan serqirra faoliyat sohibi edi. Ubaydulloxon shariat ilmini o'rgangan faqih, qolaversa, ilmu ijodga hamisha vaqt topa olgan shoh-shoirdir. Zero, muarrix Hofiz Tanish Buxoriy ta'kidlaganidek, "U g'oyat fazilatli bo'lib, fazlu kamol bezaklari bilan ziynatlangan edi"¹⁵. Muhammad Ubaydulloxon shayboniylar sulolasiga mansub bo'lib, otasi - Buxoro hokimi Mahmud Sultondir. Ko'pgina shayboniy hukmdorlar qatori Mahmud Sultonning ham naqshbandiya shayxlariga muhabbat va e'tiqodi baland bo'lgan. Shuning uchun naqshbandiya peshvolaridan bo'lgan Xoja Ahror Valiydan o'g'liga ism qo'yishni so'ragan. Chunonchi, tarixchi Hofiz Tanish Buxoriy iborasi bilan aytganda, "o'z nomlarini berishlari ul zotning zo'r marhamatlaridan bo'ldiki, shuning uchun ham uning bebaho asarlari va yaxshi nomlarining oqibati olamda boqiydir"¹⁶. Darhaqiqat, Ubaydulloxonning ilm-ma'rifatga homiyligi, o'zi ham badiiy ijod bilan shug'ullanganligi, qolaversa, tasavvuf tariqatlariga e'tiqod qilib, shayx sifatida murid tarbiyalaganligi bilan dong taratgan. Qolaversa, ilmu adab olamida uning yozgan she'rlariga sharhlar, javobiyalar yozilgan. O'z davrining tarixiy asarlari va tazkiralarda ayni jihatlarga alohida e'tibor qaratilgan. Jumladan, Hasanxo'ja Nisoriyning "Muzakkiri ahhob" asarida keltirilgan quyidagi ma'lumot ham fikrimizni tasdiqlaydi: "Ubaydiy taxallusi bilan qalam tebratgan Buxoro xoni Ubaydulloxonning bir kuni peshindan keyin badiha tarzida aytgan arab tilidagi so'fiyona ruboiysi sharhiga bag'ishlab arab tili va falsafasi bilimdoni Mavlono Anzoriddin Ibrohim namozshomga qadar bir risola tasnif etib, uning "har bir misrasi bobida olti yuz ellik ma'no aytgan"¹⁷. Ubaydulloxon mana shunday ilmu adabda,

¹⁵ Хофиз Таниш Ал - Бухорий. Абдулланом. – Тошкент: Шарк, 1999. – 59-бет.

¹⁶ Хофиз Таниш Ал - Бухорий. Абдулланом. – Тошкент: Шарк, 1999. – 59-бет.

¹⁷ Qarang: Hasanxoja Nisoriy. "Muzakkiri ahhob" (I.Bekjon tarjimasi). – Toshkent: "Xalq merosi. 1993. 172-bet.

fazlu kamolotda yuksak mavqe egallaydi. Uning serqirra faoliyati, badiiy ijoddagi mahorati borasida ham Hasanxo'ja Nisoriy ma'lumot berib o'tgan. Diniylik bilan dunyoviylikning uyg'unligi shaxsida kamol topgan shoh shoir Ubaydullo Bahodirxon fiqhda o'z zamonasining peshvosi Mavlono Mahmud Azizondan, qiroat ilmida "hofizlar qaymog'i" (Nisoriy) Mavlono Yormuhammad Qoriydan ta'lim olgan¹⁸. Ubaydullo Bahodirxon iste'dodining yana bir muhim jihati xattotlik edi. Shoh-shoir ko'proq diniy va ilmiy asarlarni kitobat qilishda keng iste'molda bo'lgan nasx xatini nozik did bilan bitgan. Bu borada "Muzakkiri ahbob"da shunday ma'lumot keltiriladi: "Nasx xatini ham juda yaxshi bitardi. Siporalar yozganki, hozir ham tilovat yig'inlarida duo bilan o'qiladi"¹⁹.

"Ubaydiy hayoti va adabiy faoliyati" mavzusida Muhammad Abdullayev nomzodlik dissertatsiyasini yozdi. Olimning aniqlashicha, Qul Ubaydiyning eng katta asarlar to'plami 1583-yilda Mir Husayn al-Husayniy tomonidan kitobat qilingan. Mazkur qo'lyozma "Kulliyot" nomi bilan O'zbekiston Fanlar akademiyasi Abu Rayhon Beruniy nomidagi Sharqshunoslik instituti xazinasida 8931-raqami ostida saqlanadi. Ubaydiyning o'zbek tilidagi devonida 310 dan ortiq g'azal, 485 dan ziyod ruboiy, 21 qit'a, 13 tuyuq va boshqa she'r turlari — noma, muammo, masnaviy, hikmat, tarje'bandlardan namunalar mavjud²⁰.

Ubaydulloxon zullisonayn ijodkor bo'lib, she'rlariga "Ubaydiy", "Qul Ubaydiy" taxalluslari bilan yozib, "ijod sohasida birinchi ustoz deb Alisher Navoiyni tanir va bu to'g'risida faxr bilan shunday degan edi:

She'rlar aytib Ubaydiy ham Navoiy she'ridek,
Ko'rki, shoirlar aro ul dog'i shoir bo'lg'usi."²¹

Ubaydiy ijodida diniy-tasavvufiy g'oyalar, haqiqiy va majoziy ishq tarannumi, charxu falakdan, johil kishilardan shikoyat ohanglari ufurib turadi. Ayniqsa, unda tasavvufga qiziqish va so'fiylarga bo'lgan e'tiqod ko'zga yaqqol tashlanadi. Fitratning qayd etishicha, "o'zining hukumat ishlariga qaramasdan, shayxliq ham qilar edi". Shoir she'rlarida ko'pincha yassaviylik va naqshbandiya tariqatining ta'siri seziladi. Ubaydullohning yassaviylar bilan juda qat'iy bog'langaniga yana bir dalil yassaviy shayxi Xudoydodning muridi Muhammadiyori No'g'ay otag'a o'z qizini berganidir²². Shuningdek, jangu jadallarda uning Ahmad Yassaviy ruhidan madad tilab, ijodda esa unga ergashib hikmat janrida qalam tebratganini ham qayd etish lozim.

Shoirning Ahmad Yassaviyga bo'lgan tom ixlosining yana bir ko'rinishini taxallus tanlashida ham ko'rish mumkin. Zero, Yassaviy o'z taxallusiga "Qul" sifatlovchisini qo'llagani barchamizga ma'lum. Shu jumladan, Ubaydiy ham o'z taxallusini shunga mos ravishda "Qul Ubaydiy" tarzida nomlagan. Qolaversa, Ahmad Yassaviy kabi hikmat janrida ham ijod qilgan. Fikrimizning isboti sifatida shoirning quyidagi hikmatni tahlilga tortsak:

¹⁸ M.Muhammadova. Hasanxoja Nisoriy tazkirasida ikki sulolaga mansub ijodkorlar talqini. filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. Buxoro – 2024, 83-b.

¹⁹ Hasanxoja Nisoriy. "Muzakkiri ahbob" (I.Bekjon tarjimai). – Toshkent: "Xalq merosi. 1993. 172-bet.

²⁰ Qul Ubaydiy. Vafo qilsang (devon). 1994-y, 2-b

²¹ Хайитметов А. Адабий меросимиз уфқлари. – Тошкент: Ўқитувчи, 1997. – 14 бет.

²² Фитрат. Танланган асрлар. 2-жилд. – Тошкент: Маънавият, 2000. 35- бет.

Ayo do'stlar, jondin kechib, ishq erkin tuttum mano.
Vahdat mayin ichkuncha ne xunoblar yuttum mano.
Uch yuz oltmish daryo o'ta, yurmay kishi sud aylamas,
To'rt yuz qirq to'rt tog'din oshib, borisidin o'ttum mano.
Vosil meni vaslig'a ul qildi, murodim vasl edi,
Yuz ming shukr ham dam anga, maqsudima yettum mano.
Chun nosivallah ko'yida istab meni topmas kishi,
Bas, o'zga yerda istangiz, ul ko'ydin ketgum mano.
Solik topa olmas nishon mendin talab vodisida;
Ey Qul Ubaydiy, jon kibi istay ani, yettum mano.

Hikmat janrida bitilgan ko'pgina she'rlarda "Ayo do'stlar" undalmasi she'r boshida keltirilgan, bu esa ta'kid darajasini va ta'sirchanlikni oshirishga xizmat qilgan. Ayni holat hikmat janri asoschisi hisoblangan Ahmad Yassaviy ijodidan boshlangan:

Ayo do'stlar, xabar berib shariatdin,
Tariqatda Alloh yodin oyting, do'stlar

Aynan undalmaning misra yoki bayt boshida kelishi muhim hisoblanadiki, bu kitobxon diqqatini jalb etish vazifasini bajaradi. Yuqoridagi misrada Yassaviy baytning boshi va oxirida nido san'atidan foydalanib, fikr ta'sirchanligiga erishgan.

Ma'lumki, tasavvufda vahdat va tavhid masalasi muhim o'rin egallaydi. Bu bilan bog'liq mushohadalar keng targ'ib qilingan. Tasavvufda barcha shayxlar bu masalaga alohida e'tibor qaratib, murid tarbiyasida ham vahdatga muhim sanalgan. Ahmad Yassaviy ijodida ham vahdat mayi bilan bog'liq o'rinlar hikmatlarda keng talqin qilingan:

Ishq poyasi Arshdin baland qo'lung yetmas,
Vahdat maydin to'yo ichgon taom totmas,

Tasavvufda ishq yuksak martaba sanaladi. Har bir tariqat maqomi va tasavvuf bosqichlarini bosib o'tish ishq bilan bo'lishi so'fiylar tomonidan uqtirilgan. Shu bois Yassaviy ham "Ishq poyasi Arshdin baland qo'lung yetmas", deya ishqning yuksak maqom ekanligi, unga erishish, ya'ni haqiqiy ishq talablariga munosib bo'lish dushvor ekanligiga urg'u bergan. Haqiqiy ishqqa erishish vahdat sari yo'l ochadi. Vahdat Alloh bilan ruhan birlashib vahdat ul-vujud hosil qilish demaktir. Bu bosqichdagi soliklarda ruhiy o'zgarishlar kuzatiladi, ular mohiyat aslini anglab yetadilar, shu bois Yassaviy "Vahdat maydin to'yo ichgon taom totmas", deya ta'kidlaydi. Zero, shayxlar tarbiyasi bilan muridlar ilohiy hikmat ayta oladigan va Islom mohiyatini ham teran idrok etib, vahdat va tavhidni butun vujudi bilan, tafakkuriy idroki bilan his etib, buni odamlarga yetkaza oladigan shayx martabasiga erishgan.

Hikmat aytish an'anasini davom ettirgan Qul Ubaydiy ham ishq va vahdat masalasiga o'z hikmatining dastlabki baytidayoq e'tibor qaratadi:

Ayo do'stlar, jondin kechib, ishq erkin tuttum mano.
Vahdat mayin ichkuncha ne xunoblar yuttum mano.

Yassaviy hikmatlarida bo'lgani kabi mazkur hikmar ham "Ayo do'stlar" undalmasi bilan boshlangan. So'ng tasavvufdagi eng muhim va zarur shartlardan

hisoblangan ishq masalasiga o'tiladi. Shoir nazdida, haqiqiy ishqqa erishmoq bu "jondin kechmoq"likdir. Ishq esa ulug' maqsad vahdatga yetkazadi. Ammo bu osonlik bilan erishiladigan yoki zabt etiladigan maqom emas, shoir iborasi bilan aytganda "Vahdat mayin ichkuncha ne xunoblar yuttum mano", ya'ni ko'plab mashaqqatlar evaziga erishiladigan yuksak martabadir. Bunga nafs jilovlansa, kamol martabasidagi ilm orqali vahdat rishtasiga erishish mumkin.

Demak, ishq va vahdat masalasi targ'ibida yassaviy va Qul Ubaydiy fikrlari bir nuqtada kesishmoqda.

Manbalarda ta'kidlanishicha, Haq taollo insonlarni uch yuz oltmish tomir va to'rt yuz qirq to'rt so'ngak bilan yaratgan. Shayxlar ishq masalasida to'xtalganda insonning uch yuz oltmish tomir va to'rt yuz qirq to'rt so'ngaklari to'liq ishqni his etishi va ilohiy nurga g'arq bo'lishini qayd etdilar. Jumladan, Yassaviy ham shunday deydi:

Haq Mavlomning nazari kimga tushsa,
Nodon bo'lsa, bir lahzada dono bo'lur.
Uch yuz oltmish tomurlari nurga to'lur,
To'rt yuz qirq to'rt so'ngaklari bino bo'lur.

Ayni shu jihatlarni Qul Ubaydiyning yuqoridagi hikmatida ham ko'ramiz:

Uch yuz oltmish daryo o'ta, yurmay kishi sud aylamas,
To'rt yuz qirq to'rt tog'din oshib, borisidin o'ttum mano.

Ubaydiy istiora asosida tomirlarni daryo, so'ngaklarni tog' tarzida ifodalagan. Ya'ni ishq uch yuz oltmish tomir va to'rt yuz qirq to'rt so'ngaklarni to'liq qamramasa, ishq deyish qiyin, chunki bu tuyg'u butun a'zolarining "borisidin o'ttushi" lozim.

Vosil meni vaslig'a ul qildi, murodim vasl edi,

Yuz ming shukr ham dam anga, maqsudima yettum mano.

Ma'lumki, tasavvuf ahli uchun Parvardigor ishq, diydori hamma narsadan ustun. So'fiy ilohiyot olamiga ruhan qo'shilish uchun yashaydi va o'zligini barbod berib, Yor vasliga erishadi. Bunday odamlar faqat Haqning haqiqatini, tavhid mohiyatini idrok etishni, ruhoni soflik olamida sayr qilishni muhim deb bilgan²³. Ubaydiy ham vasliga vosil qilgan, maqsudimga yetkizgan, deb ishqni nazarda tutgan. Darhaqiqat, barcha tariqatlar va ularning mazmun-mohiyatida ishq yuksak martaba egallaydi. Ayni jihatlarga urg'u bergan shoir o'zini vaslga vosil bo'lgan oshiq deb hisoblab, "Solik topa olmas nishon mendin talab vodusida", deya talab vodiysidan o'zib haqiqatga yetganlardan, deb biladi. Zero, bunga "jon kibi istay ani, yettum mano", deb ishq va oshiqlik, juda kuchli istak, ayniqsa, "jon kibi istay" tarzidagi iqrori orqali ifodalaydi:

Solik topa olmas nishon mendin talab vodusida;
Ey Qul Ubaydiy, jon kibi istay ani, yettum mano.

XVI asrning ulug' ijodkorlaridan biri, shoh-shoir Ubaydulloxon ijodida islom va tasavvuf ta'siri kuchli seziladi. Uning ota-bobolari ham tariqat shayxlariga e'tiqod qilganlardan edi. Shu muhitda tarbiya topgan Muhammad Ubaydulloxonda ham ayni xislatlar namoyon bo'lishi tabiiy hol edi. Uning ijodida tasavvuf tariqatlaridan

²³ Н.Комилов. Тасаввуф. Тошкент. 2009, 416-б.

naqshbandiylik, ma'lum ma'noda hurufiylik²⁴ va yassaviylikning ta'sirlarini ko'rish mumkin. Ayniqsa, yassaviylik ko'proq shoh-shoirni ilhomlantirgan bo'lsa ajab emaski, taxallusida ham yassaviydan ta'sirlanib, "Qul Ubaydiy" deya taxallus tanlanishidayoq ma'lum bo'ladi. Yuqoridagi hikmat janri va uning tahlili ham fikrimizni dalillaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Amonova Z.Q. Hurufiylik va XIV-XIX asrlar o'zbek mumtoz adabiyoti". filologiya fanlari nomzodi dissertatsiyasi. Samarqand, 2012-y, 156-b
2. Hasanxoja Nisoriy. "Muzakkiri ahbob" (I.Bekjon tarjimasi). – Toshkent: "Xalq merosi. 1993. 172-bet.
3. Muhammadova M. Hasanxoja Nisoriy tazkirasida ikki sulolaga mansub ijodkorlar talqini. filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. Buxoro – 2024
4. Qul Ubaydiy. Vafo qilsang (devon). 1994-y.
5. Фитрат. Танланган асарлар. 2-жилд. – Тошкент: Маънавият, 2000.
6. Хайитметов А. Адабий меросимиз уфқлари. – Тошкент: Ўқитувчи, 1997.
7. Ҳофиз Таниш Ал - Бухорий. Абдулланом. – Тошкент: Шарқ, 1999

MEN BILGAN G'ULOM AKA

Sulaymon Shodiyev,

O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi a'zosi

Shunday hofizlar bo'ladiki, ovozlari dosh berolmaydigan pardalarda chiranib qo'shiq aytadlar. Ular, shunday baland ovozda kuylasam, muxlislar e'tiborini qozonaman, deb o'ylaydilar. Zukko shinavanda esa bunday qo'shiqni atigi bir martagina tinglashi, ikkinchi marta tinglashga toqati yetishmasligi mumkin. Bundaylarni shoirlar orasida ham uchratish mumkin. Ular ahamiyatsiz biror mavzuda balandparvoz, bezakli so'zlarni qo'llab, she'rxonni qoyil qilmoqchi bo'ladilar, o'zlaricha. Biroq shoirning maqsadini bir nazar tashlaganda ilg'agan zukko o'quvchi kitobni o'sha ondayoq chetga surib qo'yishi shubhasiz. Yana shunday shoirlar ham borki, ularning tanlagan so'zlari yaltiroq bo'lmasa ham, uzukka yarashgan ko'zday she'rga joziba, nafislik bag'ishlab turadi. Bu so'zlar, tashbihu iboralar tonggi sabo kabi toza, mayin va yoqimli. Shoir go'yo bu so'zlarni sizning didingizga mos qilib tanlaganday. Ularga yuklangan ma'no ham sizni befarq qoldirmaydi. Baqiroq she'rlar oldida ular ko'zga tashlanmasligi mumkin, ammo o'qishni boshlashingiz bilan, satrlardan nigohingizni uzolmaysiz. Mayin va dilkash ohanglar sizni sehrli olamga boshlab ketganday tuyuladi.

Adabiy doiralarda, shoirlarning she'rlari ularning o'zlariga o'xshaydi, degan gap yuradi. Balki shundaydir. Ha, aslida ham shunday. Men ham, ayrim shoirlar o'z she'rlariga o'xshaydi, degan bo'lardim. Masalan, ustoz G'ulom Shomurodov haqida. G'ulom akaning kattalar uchun ham, bolalar uchun yozgan she'rlarida ham, barcha

²⁴ Shoirning hurufiylik tariqatidan ta'sirlanganligi Z.Amonovanning "Hurufiylik va XIV-XIX asrlar o'zbek mumtoz adabiyoti" mavzusidagi nomzodlik dissertatsiyasida batafsil yoritilgan. Samarqand, 2012-y, 91-97-betlar

MUNDARIJA

<i>Obidjon Xamidov</i> BUXORO – JAHON TAMADDUNING BESHIGI	3
1-SHO‘BA. ADABIY MEROS, MATNSHUNOSLIK VA MANBASHUNOSLIK MASALALARI	
<i>Shavkat Hayitov, Kamola Qudratova</i> NAVOIY PANDNOMASINING BUXORODAGI QO‘LYOZMA NUSXASI HAQIDA.....	5
<i>Dilrabo Quvvatova, Sevinchbonu Baxtiyorova</i> ABU MANSUR AL-MOTURUDIYNING “KITOB AT-TAVHID” ASARINING MUMTOZ SHARQ ADABIY MANBASHUNOSLIGIDA TUTGAN O‘RNI.....	9
<i>Nazora Bekova, Xumora Ikromova</i> DEVONI SAYQALIYNING ILOHIYOTGA DOIR QISMLARINING QIYOSIY TAHLIL.....	12
<i>Safarova Hilola, Muzaffarova Surayyo</i> “ZARBULMASAL” ASARI NASHRLARIDAGI FARQLI O‘RINLAR	16
<i>Matkarimova Salomat</i> XORAZM ADABIY MUHITIDA TAZKIRANAVISLIKDA ALISHER NAVOIY TA‘SIRI.....	19
<i>Kenjayev To‘lqin</i> FITRAT ASARLARINING NASHRI BILAN BOG‘LIQ AYRIM QAYDLAR XUSUSIDA.....	26
<i>Hulkar Turdiyeva</i> SHERALI TURDIYEV TADQIQOTLARIDA FITRATSHUNOSLIK.....	31
<i>Azimjon Hamidov</i> SO‘ZDAGI HARF, TOVUSH BILAN BOG‘LIQ MATNIY FARQLAR, ULARNING MA‘NO VA BADIYYATGA TA‘SIRI.....	34
<i>III. Норқўчқоров</i> ТАҚТЕИ ҲУДУДИ ҲАРФҲОИ ҚОҒИЯ ДАР “ШАҶРАТ- УЛ-АРЎЗ”-И САИД МУЗАФФАЛӢ.....	39
<i>Xudoyorova Nigora</i> ADABIY MEROS, MATNSHUNOSLIK VA MANBASHUNOSLIK MASALALARI.....	43
<i>Oripov Jahongir</i> BUXORO QO‘LYOZMALAR MUZEY-QO‘RIQXONASIDA SAQLANAYOTGAN DURBEKNING “YUSUF VA ZULAYXO” DOSTONI HAZORA NUSXASI XUSUSIDA.....	46
<i>Eshonqulova G.T</i> BADIY TARJIMA VA UNING XUSUSIYATLARI.....	53
<i>Hamroyeva Sharifa</i> ASLIYATDA PRAGMATIK XUSUSIYATLAR VA UNING TARJIMADA QAYTA YARATILISHI.....	58
<i>Eshonqulova Feruza</i> HAYDAR XORAZIYNING “MAXZAN UL-ASROR” DOSTONI, UNING NUSXALARI VA NASHRLARI XUSUSIDA.....	62
<i>Davronova Mexrangiz</i> ARBA‘IN TOSHBOSMASINING ILMIY TAVSIFI TARKIBI VA TUZILISHI.....	65
<i>Муртазин Эмиль, Петров Рустем</i> ТРАДИЦИИ УСТНОГО НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА В ЛИТЕРАТУРЕ БУХАРЫ.....	70
<i>Shohsanam Suyunova</i> MANBALARDA SAYFIY BUXORIYNING “MUAMMO” RISOLASI VA NAVOIYNING MUAMMO YECHISH MAJLISLARINING YORITILISHI.....	73
<i>Olimova Munavvar</i> “HUVAYDOYI CHIMYONIY” TOSHBOSMASINING BOSMA NASHRLAR BILAN QIYOSIY TAHLILI.....	77

<i>Islomova Soxibaxon</i> CHO'LPON NAZMIY MANBALARI TASNIFI.....	82
<i>Журақулов Муҳаммадамин</i> РИСОЛАИ “ТАЗКИРА АЛ-ХАТТОТИН” РОЌИ БУХОРОИ (САВДО БИҲИШТӢ).....	87
2-sho'ba. BUXORO ADABIY MUHITI VA ISLOM SIVILIZATSIYASI	
<i>Sardor Kenjayev</i> AMIR TEMUR DAVRIDA BUXORO ADABIY MUHITINING XALQARO MUNOSABATLARGA TASIRI.....	93
<i>Sherxon Qorayev</i> BUHORO HUKMDORI AMIR SAYYID ABDULAHADHON SAROIYI ADABIY MUHITI VA SHE'RIYAT KECHALARI.....	95
<i>Kemal Yavuz Ataman</i> MURAD BUHÂRÎ'NIN SEMERKAND'DAN ISTANBUL SEFERI.....	101
<i>Ibotova Madina</i> ABU ALI IBN SINONING JON VA RUH HAQIDAGI QARASHLARI.....	106
<i>Marjona</i>	
Текст вывода не может распространяться более чем на одну строку! <i>Toshpulatova</i>	
BUXORO ADABIY-MADANIY MUHITI	
TARIXIDAN.....	109
<i>Jo'rayeva Mohigul</i> XIX VA XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGI IJTIMOYIY-TARIXIY SHAROITIDA ILMIY-ADABIY MUHIT.....	114
<i>Nuriddinova Shaxnoza</i> ISLOM SIVILIZATSIYASI VAKILLARINING TIBBIY EPONIMLARDA UCHRASHI.....	121
<i>Soybnazarov Navruzbek</i> THE ROLE OF BUKHARA IN PRESERVING ISLAMIC LITERARY HERITAGE.....	124
<i>Umarov Baxtishod</i> SOMONIYLAR DAVRI ADABIY MUHITIDA FORSIYZABON SHOIRLARNING TUTGAN O'RNI.....	129
<i>Xudoyberdi Meyliyev</i> TEMURIY HUKMDOR XALIL SULTON VA VALIY SHOIR XOJA ISMATULLO BUXORIY.....	132
<i>F.A. Yakubova</i> ISLOM SIVILIZATSIYASI DAVRIDA BUXORO ADABIY JARAYONI.....	139
<i>Муртазина Диана, Муртазин Эмиль</i> РОЛЬ БУХАРЫ В РАЗВИТИИ ИСЛАМСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ И НАУКИ.....	142
<i>Санобар Насруллаевна</i> МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ БУХОРО ВИЛОЯТ БЎЛИМИ ФАОЛИЯТИ ҲАҚИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР.....	146
<i>Atilla Nazim oglu SÜLEYMANLI</i> ERKIN VAHİDOVUN “SÖZ LƏTAFƏTİ” ƏSƏRİNİN RƏNGLİ TABLOSU.....	153
<i>Rahmatov Murodjon</i> MIRZU ULUG'BEK DAVRIDA BUXORO MADRASALARINING FAOLIYATI.....	160
3-sho'ba. BUXORO ADABIY MUHITI VAKILLARI IJODI VA ADABIY TA'SIR MASALALARI	
<i>Oxunjon Safarov</i> SHOIR NAXLIY BUXORIYNING SHAXSIYATI VA SHE'RIYATI HAQIDA.....	163
<i>Mingbayev Nurlan, Rayxon Rasulova</i> MATN TAHLILI, TALQINI VA O'RGANILISHIDA BUXORO ADABIY MUHITINING O'RNI.....	169
<i>G'ayrat Murodov</i> SHOIRNING ILK TO'PLAMLARI.....	174

<i>Abduhamid Xolmurodov</i> TERAN TAHLILLAR SAMARASI.....	177
<i>G'ayrat Murodov</i> SHOIR SHE'RIYATI.....	183
Shoira Axmedova XX ASRNING 20-YILLARI O'ZBEK ADABIY TANQIDCHILIGIDA TANQIDIY-BIOGRAFIK OCHERK JANRI RIVOJIDA FITRATNING O'RNI.....	188
<i>Darmonoy O'rayeva</i> ASAD GULZODAI BUXORIY SHE'RIYATIDA FOLKLORIZMLAR.....	192
<i>Dilrabo Quvvatova</i> QUTLUG' BIR MAKONDA GUL OCHDI CHECHAK.....	196
<i>Qahramon To'xsanov</i> SHAVKAT BUXORIY IJODIDA DINIY VA TASAVVUFIY G'OYALAR IFODASI.....	204
<i>Husniddin Eshonqulov</i> MUJIRM – OBID VA UNING G'AZALNAVISLIK MAHORATI XUSUSIDA.....	208
<i>Nazora Bekova</i> ABDURAHMON TAMKIN BUXORIYNING HAYOTI VA ADABIY MEROSI.....	214
<i>Sh.A.Hayitov M.Muxammadova</i> SHOH – DARVESH KONSEPTINING RUSTAM BAHODIRXON TIMSOLIDAGI ILMIY- BADIY IFODASI.....	219
<i>Ergash Ochilov</i> NOSIR BUXORIY IJODIDA FAXRIYA BAYTLAR.....	222
<i>Ergash Ochilov</i> NOZIKTA'B VA DAQIQXAYOL SHOIR.....	228
<i>Dilnavoz Yusupova</i> HASANXOJA NISORIY ARUZSHUNOS HAM BO'LGANMI?.....	233
<i>Zilola Amonova, Gulchehra Murodova</i> QUL UBAYDIY IJODIDA YASSAVIYLIK TA'SIRLARI.....	237
<i>Sulaymon Shodiyev</i> MEN BILGAN G'ULOM AKA.....	242
<i>Shodmon Sulaymonov</i> KICHIK TADQIQOTNING ULKAN SABOQLARI.....	246
<i>Hilola. Safarova</i> ISTIQLOL YILLARI BUXORO ADABIY MUHITIDA DOSTON JANRIDAGI BADIY IZLANISHLAR.....	248
<i>Ma'rifat Rajabova</i> O'ZBEK VA FORS-TOJIK ADABIY ALOQALARI S. AYNIIY TALQINIDA.....	253
<i>Nazzora Bekova, Dilnavoz Achilova</i> ABDULQODIR KAROMATULLO IBN NE'MATULLO SABBOQ BUXORIY HAYOTI VA ADABIY MEROSIGA OID.....	257
<i>Normurod Hakimovich</i> FITRATNING PUBLITSISTIKASIDA MILLAT TALQINI.....	261
<i>Rajabov Dilshod, Ahrorova Nigina</i> TOSHPO'LAT AHMAD IJODIGA CHIZGILAR.....	265
<i>Davronova Shohsanam</i> ABDURAUF FITRAT SHE'RIYATINING O'ZIGA XOSLIGI.....	269
<i>Rajabova Ra'no</i> AHAD HASAN IJODINING MA'RIFIY AHAMIYATI.....	273
<i>Mavluda Ergasheva</i> DAVLAT MUSTAQILLIGI VA ABDURAUF FITRAT.....	277
<i>Saidova Rayhon</i> ABDURAUF FITRAT'IN YORUMLANMASINDA EDEBIYATTA "ŞİİR VE ŞAİR" SORUNLARI.....	281
<i>Sodiqova Dilorom</i> LIRIK JANRLAR YARATISHDA SHOIRA	

Ilmiy nashr

**“BUXORO ADABIY MUHITI:
KECHA VA BUGUN”**

**mavzusidagi
xalqaro ilmiy-nazariy anjuman
MATERIALLARI**

Original-maketdan bosishga ruxsat etildi:
Bichimi 60x84. Kegli 14 shponli. «Times New Roman» garn.
Offset bosma usulida chop etildi. Offset bosma qog'ozi.
Bosma tabog'i 12,2. Adadi 40.

“Fan ziyosi” nashriyoti
Bahosi kelishilgan holda.
“Dunyo poligraf plyus” X/K
bosmaxonasida chop etildi.

Mustaqillik ko'chasi 21-uy, Tel.: (91) 416-50-09